

ULUSLARARASI HUKUKUN SEZESSION İÇİN BELİRLEDİĞİ ÇERÇEVE

*Prof. Dr. A. Füsün ARSAVA**

Eski Yugoslavya'dan 7 devlet ortaya çıkmıştır (Bosna-Hersek, Karadağ, Hırvatistan, Makedonya, Sırbistan, Slovenya, Kosova). Kosova'nın bağımsızlık ilânı Sırbistan topraklarından bir kısmının ayrılmasına yol açması nedeniyle Uluslararası Hukukta Sezession olarak nitelendirilmektedir (Colin Warbrick-Dominic Mc Goldrick, *Kosova, The Decleration of Independence*, ICLQ Vol.57 2008, s.675-690). Uluslararası Hukukun Sezessiona bakışı çelişkili bir tablo oluşturmaktadır. Uluslararası Hukukta Sezession hakkı bulunmamaktadır (Marc Weller, *Settling Self-determination Conflicts: Recent Developments*, EJIL 2009, s.112 vd.). Ancak yeni devletin etkin şekilde ortaya çıkması ile birlikte fiili Sezessionun normatif olarak tanınması söz konusu olmakta, bunun sonucu olarak da yeni devlet Uluslararası Hukuk sujeliğinden istifade etmektedir (Stefan Talmon, *Kollektive Nichtanerkennung illegaler Staaten*, 2006, s. 219 vd.). Uluslararası Hukuka göre devlet olma kriterleri devletlerin hak ve yükümlülüklerine ilişkin Montevideo Konvansiyonunda [LNTS (1936), s.19] dile geldiği gibi üç element teorisi ışığında değerlendirilmektedir. Bunlar İnsan Topluluğu, Ülke ve uluslararası ilişkileri yürütme yeteneğini de kapsar şekilde egemenliktir (farklı görüş için bkz.: James Crawford, *The Creation of States in International Law*, 2007, s.96; Thomas D.Grant, *Defining Statehood: The Montevideo Convention and its Discontents*, CJTL 1999, s.403). Sezession talepleri toprak bütünlüğü prensibi ışığında mevcut devletin toprak bütünlüğünü koruyacak şekilde değerlendirilmektedir. Bu durum multi etnik karakterli devletlerin yer aldığı uluslararası camiada sadece istikrarın korun-

* Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

masının değil, normatif olarak da devletin etnik karakterli bir yapı olarak tanımlanmamasının sonucudur. Toprak bütünlüğü lehine yapılan değerlendirme etkinlikle bağlantılı olarak başarılı bir Sezession gerçekleştirmiş olan yeni devleti de korumaktadır. Çok uluslu devletlerin her zaman başarılı olmamaları, bazen başarısız olmaları, Kosova örneğinde olduğu gibi azınlıkların devlet yapısından ayrılma taleplerini gündeme getirmektedir.

Yukarıda işaret edilen etkinlik ve toprak bütünlüğüne istinat eden yaklaşımın güncel Uluslararası Hukuku ve onun gelişme çizgisini ne ölçüde yansıttığı konusunda tereddüt bulunmaktadır. Sezession prosesinin Uluslararası Hukuk tarafından yönlendirilmesi Sezession için bir hukuki nedenin bulunmasını gerektirmektedir (Stefan Macedo/Allen E. Buchanan, *Secession and self-determination*. New York, 2003; Margaret Moore, *National Self-Determination and Secession*, 1998, Oxford Press). Bu çerçevedeki hukuki dayanak halkların SDR'ı, Sezession yapmak isteyen halkın SDR'ıdır. Bu hareket noktası azınlıkların devlet yapısından ayrılmasına esas olan hukuki çerçeveyi belirlemektedir. Bu çerçeve çağdaş Uluslararası Hukukun siyasi örgütlenmeye ilişkin iki temel prensibini ortaya koymaktadır. Bu prensipler, halkların SDR'ı ve mevcut devletlerin toprak bütünlüğüdür. Makalede öncelikle Sezession'un hukuki bir sorun olarak ele alınmasına esas olan normatif-dogmatik boyut, daha sonra da Sezession'un devletlerin uygulamasındaki yeri Kosova örneğinde değerlendirilecektir ve Sezession'un her iki boyutunun karşılıklı etkileşimi ortaya konulacaktır.

Uluslararası Hukuka uygun bir Sezessionun normatif çerçevesi ancak Uluslararası Hukuk tarafından belirlenebilir (Federal devlet anayasasında eyaletlere ayrılma hakkının tanınması Uluslararası Hukuk muvacehesinde toprak bütünlüğü esastan feragat olarak kabul edilmektedir). Mevcut bir devletin topraklarından bir kısmının devletin karşı iradesine rağmen ayrılması devletin toprak bütünlüğünü ihlâl eder. Devletlerin toprak bütünlüğü Uluslararası Hukukta BM anlaşmasının 2.madde 4.fikrasında ius cogens nitelikli bir düzenleme olarak yer alan kuvvet kullanma yasağı düzenlemesinde ve uluslararası teamül hukukunda teminat altına alınmıştır. Toprak bütünlüğü prensibinin hukuki bir sonucu olarak öngörülen bu koruma üçüncü devletlere karşı kabul edilmiştir. Toprak bütünlüğü prensibinin diğer bir hukuki sonucu ise aynı paralelde devletin ülkesinin bir bölümünün

ayrılmasını yasaklayarak içe yönelik olarak kabul edilmiştir. Sezession'un caiz olarak kabul edilebilmesi toprak bütünlüğü prensibi ile hiyerarşik olarak aynı normatif değerlendirme basamağında bulunan bir hukuki dayanağa sahip olmayı gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda insan hakları ihlâllerine işaret edilmesi yeterli kabul edilmemektedir. Sezession ülke devletinin standart insan hakları ihlâllerinin yaptırımı olarak kabul edilemez. Ağır insan hakları ihlâlleri dahi devletin toprak bütünlüğüne ilişkin temel hakkının ortadan kaldırılmasına yol açamaz. Toprak bütünlüğü prensibi ile aynı hiyerarşide bulunan halkların SDR'İ Sezession yanlısı azınlıklar tarafından hukuki dayanak olarak ileri sürülmektedir. Halkların SDR'i BM anlaşmasının öngördüğü en önemli düzenlemelerden biridir. SDR orijini itibarı ile BM anlaşmasının ana siyasi hedeflerinden bir olan sömürgeciliğin sona erdirilmesi bağlamında kabul edilmiştir.

SDR sömürge toplumlarının bağımsızlık taleplerinin hukuki dayanağı olarak düzenlenmiştir. Bu yaklaşım ışığında SDR'in mevcut devletlerin toprak bütünlüğü bakımından bir risk oluşturması söz konusu değildir. Ancak mevcut bir devletteki azınlık gruplarının SDR iddia etmesi halinde durum değişmektedir. Azınlık gruplarının SDR iddia edebilecek halk olarak nitelendirilmesi mümkün müdür? Hakim olan görüşe göre bu grubun gerekli olan uyum ve aidiyet duygusuna sahip olması, diğer bir ifade ile kollektif bir kimliğe sahip olması halinde (Georg Dahm/Jost Delbrück/Rüdiger Wolfrum, *Völkerrecht* 2001, s.285 vd; Ian Brownlie, *Principles of Public International Law*, 2008, s.580) halk niteliği kabul edilebilir; özellikle çok etnisiteli devletlerde herhangi bir şekilde siyasi olarak organize olmuş ve bunun sonucu olarak da coğrafi olarak sınırlı bir bölgede yoğun olarak oturan gruplar bakımından halk niteliği kabul görmektedir (bu çerçevede uti possidetis-doktrininin oynadığı rol için bkz.: Norris, Pippa. *Driving Democracy: Do Power-Sharing Institutions Work?* New York: Cambridge University Press, 2008. s.235 vd.). Son gelişmelere bakıldığında ise hangi grupların SDR sahibi olabileceğinin müzakere konusu yapıldığı görülmektedir (Kuzey İrlanda için bkz.: 10.4.1998 tarihli "Agreement Reached in the Multi - Party Negotiations (Good Friday Agreement)"ın 2.madde 1.fikrası (www.nio.gov.uk/agreement.pdf)).

İki Boyutlu Bir Kavram Olarak SDR

SDR iddia edebilecek halk olarak bu grupların kabul edilmesi durumunda SDR iddiasının içeriğinin tayin edilmesi gerekmektedir. Halk SDR'a istinaden Sezession talep edebilir mi? Bu iddia hangi koşullar altında söz konusu olabilir? SDR ve toprak bütünlüğü arasındaki ilişki oldukça karmaşık bir ilişkidir. Bir halk bir devletin ülkesinde organize olduğu nispette her iki prensibin paralel olarak etki göstermesi söz konusu olmaktadır (Christian Tomuschat, *Modern Law of Self-determination*, 1993, s.2 vd.). Sezession talebi ile birlikte bu ilişki gerilim ilişkisine dönüşmektedir. Bu gerilim ilişkisinin normlar hiyerarşisi muvacehesinde söz konusu prensiplerden birinin diğerine nazaran öncelik tanıyarak çözmek mümkün değildir. Bu prensiplerden hangisinin önceliğe sahip olduğu konusunda bir ipucu bulunmamaktadır. BM anlaşmasının 1.maddesi BM'nin amaçları arasında halkların kendi kaderini tayin etme dayanağı ışığında devletler arasında dostça ilişkiler geliştirilmesini (BM anlaşması 1.madde, 2.bent) ve -asgari dolaylı olarak- devletlerin toprak bütünlüğünün korunmasını (BM anlaşması 1. madde, 1.bent) saymaktadır.

Uluslararası Hukuk oldukça yaygın olan görüşe göre iç ve dış SDR arasındaki farkın cevabını bulmaya çalışmaktadır (krş.: James Crawford, *The Creation of States in International Law 2007*, s.119; Christian Pippan/Wolfram Karl, *Selbstbestimmung, Sezession und Anerkennung: Völkerrechtliche Aspekte der Unabhängigkeit des Kosovo*, *Europäisches Journal für Minderheitenfragen*, Springer August 2008, Volume 1, Issue 3, s. 149-164). Halk öncelikle mevcut olan bir devlet içinde genel iradeye siyasi katılım için gayret göstermekle mükelleftir. SDR'in içeriği o halde ilk sırada mevcut olan bir devlet içinde iç SDR'dir; mevcut devletin topraklarından kopma ülke devleti tarafından mevcut devlet içinde yaşama beklentisini ortadan kaldıran sürekli ve sistematik bir baskının uygulanması halinde ikincil olarak gündeme gelmektedir. Dış SDR'nin koşullarının ne zaman gerçekleşmiş kabul edileceği kural olarak açık değildir. Daha da önemlisi, yoğun baskının tek başına otomatik olarak dış SDR'a, diğer bir ifade ile Sezessiona yol açmamasıdır. Yoğun baskılar iç SDR'den dış SDR'a dönüşüm zamanının gelmesi bağlamında daha çok sadece tetikleyici olmaktadır. Bu bağlamda SDR'in maddi ve şekli boyutu arasında bir ayırım yapılması önemlidir. Dış SDR, diğer bir ifade ile Sezession SDR prensibi ile toprak

bütünlüğü arasındaki gerilim ilişkisi sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu gerilim ilişkisinin sadece maddi hukuk bakımından değil, prosedür bakımından da değerlendirilmesi gerekmektedir. Bütün tarafları kapsayan bir bona fide-müzakere yükümlülüğü geleneksel bir yol olarak kabul edilmektedir ((Marc Weller, *Settling Self-determination Conflicts: Recent Developments*, EJIL 2009, s.112 vd.). Uluslararası hukukta genel bir işbirliği veya müzakere yükümlülüğü bulunmamasıyla beraber konuya bağlı olarak (spesifik) bir yükümlülük kabul edilebilir. Sezession durumları bu uygulamayı teyit etmektedir. Taraflar arasında yapılan müzakerelerle kapsamlı muhtariyet sağlanması yolu ile iç SDR'nin mümkün olup olmadığı yahut sadece dış SDR seçeneğinin söz konusu olup olmadığı ortaya konulur. Müzakereler kural olarak uluslararası bir çerçevede gerçekleştirilir. Bona fide müzakere yükümlülüğü doğal olarak tüm anlaşma taraflarını, diğer bir ifade ile gerek ülke devletini, gerekse Sezession isteği olan azınlık grubunu kapsamaktadır. Bu yükümlülük merkezi hükümet tarafından yapılan samimi muhtariyet önerisini kabul etmeyi de kapsamaktadır. Bona fide müzakere mükellefiyetinin bulunmaması halinde, müzakerelerin gidişatı kural olarak toprak bütünlüğü ve SRD prensibi arasındaki gerilim ilişkisinin çözümlenmesine yol açamaz.

Müzakere Sürecinin Korunması

Toprak bütünlüğü ve SDR arasındaki gerilim maddi hukuk mükellefiyetlerinin usul hukukunda temini ile ortadan kaldırılabılır. Bu şekilde hazırlanan müzakere süreci bir zaman boyutuna sahiptir. Uluslararası Hukuk bir zaman dilimi içinde gerçekleştirilecek müzakere sürecini sadece düzenlemekle kalmamakta, diğer taraftan bu süreci korumakla da mükellef kabul edilmektedir. Bu koruma her şeyden önce insan hakları standartlarına istinat etmektedir. Bu çerçevede özellikle uluslararası teamül hukuku olarak da emredici niteliği ile geçerli olan soykırımı yasaklayan sözleşme ve ırk ayrımcılığını yasaklayan sözleşme etkiye sahiptir (ILC Draft Articles on State Responsibility, Commentary. Art.26, §6(A/56/10). Uluslararası Adalet Divanı Bosna-Hersek-Sırbistan davasında Soykırım Sözleşmesinin sadece ulusal hukuka göre bireylerin cezalandırılmasını değil, devletler için ve devletler arasındaki ilişkiler bağlamında da konuyu düzenlediğini tespit etmiştir [ICJ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of

Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro, karar 26.2.2007)]. Uluslararası Adalet Divanı kararında Soykırım Sözleşmesinin sadece bir grubun fiziken yok edilmesi durumunda uygulanmasının mümkün olduğunu, buna karşılık etnik temizlik dahil olmak üzere, insanların topraklardan sürülmesine uygulanamayacağını kabul etmiştir. Ortaya çıkan boşluğu BM Irk Ayrımcılığının Önlenmesi Sözleşmesi doldurmaktadır. Irk ayrımcılığının Önlenmesi Sözleşmesi ırk nedeniyle, etnik mensubiyet dahil olmak üzere ayrımcılık yapılmasını yasaklamaktadır. Sözleşme ırk nedeni ile sürülme yahut etnik temizlik nedeni ile alınan kolektif önlemlere karşı koruma sağlamaktadır.

Ayrımcılığa karşı bireysel insan hakları garantisi kolektif SDR yönünde bir gelişmeye yol açmıştır. Soykırım Sözleşmesi ve Irk Ayrımcılığının Önlenmesi Sözleşmesi ortak olarak iç uyumsuzluklarda da uygulanabilen insani Uluslararası Hukuk boyutu ile (Cenevre Konvansiyonunun 3.madde ve Cenevre Konvansiyonuna ilişkin II nolu Ek Protokol) kesin durum belli olmadan demografik yapının zorla değiştirilmesine karşı koruma sağlamaktadır. Irk Ayrımcılığının Önlenmesi Sözleşmesi özellikle önceki çoğunluğun azınlık olması gibi bir sonucun doğduğu Sezession durumlarında önem kazanmaktadır. SDR iddiası prensip olarak mevcut bir devlete özgürce katılmaya yönelik olarak **da** ortaya çıkmaktadır. SDR için bu çerçevede konulacak sınırın uluslararası camia tarafından formüle edilmesi gerekmektedir. Uluslararası camianın bu çerçevedeki yetkisinin dayanağı uluslararası barış ve güvenliği koruma konusunda sahip olduğu misyondur. SDR'in Sezession yöntemi ile kullanılması bağlamında BM üyesi devletlerin toprak bütünlüğü üzerinde tasarruf ehliyeti olmaması nedeni ile BM Güvenlik Konseyinin Sezessiona ilişkin onayı gerekli kabul edilmemektedir.

BM anlaşmasının VII.bölümünden Sezession durumları için Güvenlik Konseyinin onay gerekliliği istihraç edilmemektedir. Her Sezession uluslararası barış ve güvenlik bakımından bir tehlike oluşturmayabilir. Güvenlik Konseyi şüphesiz SDR'in kullanılmasıyla ilgili olarak tüm BM üyeleri bakımından doğacak sonuçları ve mükellefiyetleri saptama yetkisine sahiptir (Güvenlik Konseyinin yasama yetkisi). Güvenlik Konseyini de bağlayan iç işlere müdahale yasağı bu bağlamda kabul edilmemektedir. İç işlere müdahale yasağının sınırları Güvenlik Konseyinin uluslararası barış ve güvenliği sağlama sorumluluğu bağlamında kullandığı takdir hakkı ile

belirlenmektedir. Bu nedenle iç işlere karışma yasağının kesin sınırları bulunmamaktadır. Güvenlik Konseyi prensip olarak müzakere tarafları arasında elde edilen sonuçları ve prosesi yeni bir prosedür olarak uyguladığı “Conflict Management Strategy” sine uygun olarak takip eder (Volker Röben, *Theorising the Global Legal Order*, Swansea, May 2008). İç işlere müdahale yasağı öngören normun ius-cogens karakterinin ihlâl edildiği iddiası aynı değere sahip iki norm arasında pratikte uyum sağlanması gerekliliği nedeniyle kabul edilmemektedir. Sezession’un caiz olup olmadığı konusunda Güvenlik Konseyi tarafından yapılabilecek saptamaya alternatif olabilecek başka enstrümanlar da gündeme gelmektedir. Dezentral bir enstrüman olarak sezession yapan birimin devlet olarak tanınması olasılığı karşımıza çıkmaktadır. Sezession yapan birimin tanınması bu birimin sadece etkin olmasını değil, onun meşruiyetini de temin etmektedir. Koşullara bağlı olarak Sezessionun hukuka uygunluğu danışma görüşü ışığında yahut yargılama prosesi sonucu mahkeme kararı ile tespit edilebilir. SDR şikâyet hakkı tesis eden bir erga omnes norm olarak görüldüğü takdirde, Uluslararası Adalet Divanına yargılama yolu açılabilir. Yeni devletin uluslararası örgütlere üye yapılması kararı alınabilir. Nihayet doğrudan demokrasi aracı olarak kullanılan müzakere prosesi ertesinde Sezession yapan birimin devlet olarak bağımsızlığı için referandum yapılabilir (Sudan’da müzakere ve müzakereleri tamamlayan süreç ertesinde 2011’de yapılan referandum BM Sudan misyonu tarafından gerçekleştirilmiştir).

Kosova Örneğinde Devletlerin Uygulaması

Yukarıda işaret edilen dogmatik sonuçlar devletlerin uygulamasında teyit edildiği nispette Uluslararası Hukukta bu yönde kanaat oluşacaktır. Her iki boyut arasında normatif bir karşılıklı etkileşim söz konusudur. Devletlerin tutumları uzun bir süre toprak bütünlüğünün korunması yönünde olmuştur. Ancak Kosova örneğinde görüldüğü gibi devletlerin uygulamasında değişiklik ortaya çıkmıştır. Tüm taraflarca Kosova’nın bir örnek teşkil etmeyeceği hususundaki vurgulama özel koşullar nedeniyle kısmen haklı görülmektedir. Kosova örneği uluslararası camianın Sezession’a ilişkin yeni tutumunun da ifadesi olarak kabul edilmektedir. Uluslararası camia bu tutumu ile SDR ve toprak bütünlüğü arasında gerilim ilişkisini kabul etmiş ve bu gerilimin çözümünü kriz yönetimi ile çözmeye çalışmıştır. NATO

operasyonu ertesinde Kosova'ya ilişkin uluslararası camianın tutumuna Güvenlik Konseyinin 1244 (1999) sayılı resolusyonu referans teşkil etmiştir. 1244 sayılı resolusyon:

- Kosova'nın statüsünü belirlememiş, açık bırakmıştır;
- Kurumsal ve maddi hukuk itibariyle müzakere yükümlülüğü öngörmüştür;
- Zımnen dış SDR'ı reddetmiştir;
- Kosova'nın uluslararası denetime tâbi bağımsızlığı uluslararası camiada tartışmaya açılmıştır.

1- 1244 Sayılı (1999) Resolusyon – Kosova'nın Statüsü

Kosova'yı uluslararası bir yönetime tâbi kılan resolusyonun Sırbistan'ın toprak bütünlüğünü ihlâl ettiği kabul edilmemektedir. Resolusyon metni Kosova'nın açık bırakılan statüsüne ilişkin görüşmelerin Sırbistan'ın toprak bütünlüğüne saygı ışığında yürütülmesini öngörmüştür. Kosova'ya tanınacak kapsamlı muhtariyet çerçevesinde Sırbistan dış politika ve savunma politikasındaki yetkilerini koruyacaktır ve Kosova'nın şeklen (Kon)-Federal Sırbistan devletine aidiyetini temin edecektir. United Nations Interim Administration Mission'ın kurulmasının Kosova için bir bağımsızlık beklentisi yarattığı söylenemez

2- Müzakere Mükellefiyeti ve Müzakere Çerçevesi

Resolusyon Kosova'nın statüsü için taraflarca yürütülecek ucu açık bir müzakere mükellefiyeti kabul etmiştir. Bu müzakere süreci için resolusyonda bir çerçeve ve belli köşe taşları formüle edilmiştir (Emmanuel Decaux, *“La Conférence de Rambouillet: Négociation de la dernière chance ou contrainte illicite*, bkz.: Tomuschat, C (ed.), *Kosovo and the International Community: A Legal Assessment*, Martimus Nijhoff Publishers, The Hague, 2002). Müzakerenin genel olarak meşru ve hukuken bağlayıcı kabul edilen köşe taşlarına 1244 (1999) sayılı resolusyonda - G8'in Petersburg prensipleri ek I ve Rambouillet anlaşması Ek II olarak - devam eden uluslararası müzakere prosedürünün geçici sonuçları olarak yer verilmiştir.

3- Dış SDR

Resolusyonda'da zımnem de olsa iç ve dış SDR arasında bir ayırım yapıldığı görülmemektedir. Miloseviç hükümetinin azınlığa sistematik olarak Kosova'da baskı yapması 1999'da NATO operasyonuna yol açmıştır. Uluslararası yönetimin Kosova'da Sırbistan'dan yönetimi devralmasından sonra bu baskıların devam ettiğini söylemek mümkün değildir. 1244 sayılı resolusyonda zımnem ifade edildiği gibi bu çerçevede ölçü olarak kabul edilen önemli bir başka hususa dikkat çekilmektedir. Azınlık üzerinde sistematik baskı bulursa dahi bu baskı otomatik olarak Sezession hakkının doğmasına neden olmamaktadır. Etnik olarak karışık ülkelerde toprak bütünlüğü prensibi ile dengeyi sağlayacak eşdeğer bir dayanak bulunması gerekmektedir.

4- Müzakere Yükümlülüğünün Yerine Getirilmesi

1244 sayılı resolusyonun öngördüğü köşe taşlarının tüm tarafların katıldığı uluslararası müzakerelerde takip edilmesi kabul edilmiştir. BM görevlisi Ahtisari hazırladığı raporunda Sırbistan dahil tüm tarafların uzlaşısı ile bir çözüm bulma girişiminin sonuç vermemesi üzerine Kosova için denetimli bağımsızlık modelini gündeme getirmiştir. Sırbistan devlet yapısının korunarak Federal statünün yahut muhtariyet statüsünün oluşturulması için yapılan tüm girişimlerin bir sonuç vermemesi 1244 sayılı resolusyonda öngörülen müzakere yükümlülüğünün tüketildiğinin kabulüne yol açmıştır.

5- Uluslararası Denetime Tâbi Bağımsızlık ve Dezentral Tanıma

1244 sayılı resolusyona yakından bakıldığında bir taraftan Kosova'nın statüsü için bir müzakere yükümlülüğünün kabul edildiği, diğer taraftan da Kosova için uluslararası bir yönetimin öngörüldüğü görülmektedir. İlk düzenlemenin gereği yerine getirilmiştir. Buna karşılık denetim ve yetkilerin yerel otoriteye devri misyonu devam etmektedir (1244 sayılı resolusyonun 19. Paragrafına göre bu misyon Güvenlik Konseyinin resolusyonda değişiklik yapması veya resolusyonu kaldırmaya kadar devam edecektir).

Bununla beraber seçimle demokratik meşru bir hükümetin kurulmasından sonra BM'in fiilen operatif yetkilerini Kosova'ya karşı kullanması olasılığı bulunmamaktadır. Operatif yetkiler AB'nin desteği ile bundan böyle

Kosova mercileri tarafından kullanılabilir. UNMIK'in görevlerini BM Genel Sekreteri kendi yetkileri dâhilinde değişen duruma uyarlamıştır, yetkilerini denetim fonksiyonuna indirgemıştır (S/2008/692; S/2998/149). Aynı zamanda AB özel temsilcisi olan uluslararası sivil temsilci Kosova'da Kosova'nın tasarruflarını denetlemeye devam edecektir.

Denetime tâbi bağımsızlık statüsünün Güvenlik Konseyinde Rusya Federasyonunun vetosu nedeniyle onaylanmamış olması nedeniyle, denetime tabi bir bağımsızlık statüsünün oluşmadığı ifade edilmektedir. Güvenlik Konseyinde temsil edilen AB'nin üyeleri Güvenlik Konseyine Mart 2007 tarihli Ahtisari planına istinat eden bir resolusyon tasarısı sunmuştur. Tasarıda Kosova'da AB'nin BM'den yönetimi devralması öngörülmüştür. Bu konuda görüş birliğine ulaşılmasına karşılık denetimli bağımsızlığı öngören düzenleme çerçevesinde Rusya'nın vetosu nedeniyle uzlaşa sağlanamamıştır. Kosova'nın bağımsızlığının kendisi tarafından ilan edilmesi devam eden uluslararası denetimle bağlantılı değerlendirildiğinde, bu tablonun başarısız olan resolusyon taslağının hukuken gerçekleştirmek istediğinden başka bir şey olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bundan Kosova'nın bağımsızlık ilânının caiz olmadığı sonucuna varılabilir mi? Böyle bir geçersizlik, BM Güvenlik Konseyinin devletlerin ülkesel bütünlükleri konusunda münhasıran yetkili olduğunun kabul edilmesi halinde söz konusu olabilir; oysa böyle bir yetki Güvenlik Konseyi için kabul edilmemektedir.

Kosova'nın diğer devletler tarafından tanınması sadece Kosova'nın etkinliğini değil, aynı zamanda meşruiyetini de sağlamaktadır. Kosova örneği bakımından artan bir tanıma eğilimi olduğu görülmektedir. 192 BM üyesi devletten 60'ının, ağırlıklı olarak Avrupalı devletlerin Kosova'nın bağımsızlığını tanıdığı görülmektedir. AB'nin 22 üyesi Kosova'yı tanımıştır. Yunanistan, Slovakya, İspanya ve Kıbrıs Balkanlardaki yeni huzursuzluklara ve kendi ülkelerinde separatist eğilimlere neden olacağı endişesi ile Kosova'yı tanımamıştır. Koşullara bağlı olarak Sezession'un hukuka uygunluğunun uluslararası yargı veya hakemlik mahkemesi tarafından denetimi talep edilebilir. BM Genel Kurulu Uluslararası Adalet Divanından Kosova'nın bağımsızlık ilânının hukuka uygunluğunu ortaya koymaya matuf olarak danışma görüşü talep etmiştir (bknz.: BM Genel Kurulu 63/3 sayı ve 8.10.2008 tarihli resolusyonu).

Sonuç

Multi-etnik yapılı bir devlette azınlığın hukuka uygun Sezessionu için fiili Sezessiondan farklı olarak dogmatik - normatif bir çerçeve belirlenmesi mümkündür. Bu çerçevenin köşe taşları çağdaş Uluslararası Hukukun iki önemli prensibi olan mevcut devletlerin toprak bütünlüğü ve halkların SDR prensibidir. Sezession durumunda iki prensip arasında gerilim ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle de iki prensip arasındaki ilişkinin düzenlenmesi gerekmektedir. Bu düzenleme öncelikle tarafların bono-fide müzakere yükümlülüğünü öngören şekli hukuk üzerinden sağlanır. SDR'in kullanılmasının olabildiğince kapsamlı bir prosedür dahilinde müzakere edilmesi önem taşımaktadır.

Statü değişikliğinin BM Güvenlik Konseyi tarafından cezalandırılması arzu edilmekle beraber, hukuken sağlanamamaktadır. Çağdaş Uluslararası Hukuk gerek toprak bütünlüğüne mutlak bir öncelik verilmesini, gerekse ülke devleti tarafından baskı altına alınan azınlık gruplarına mutlak sezession hakkını önlemeye çalışmaktadır. Uyuşmazlık taraflarının müzakere yolu ile bono fide bir çözüm bulma yükümlülüğü Kosova örneğinde müzakereler sonuç vermemiş olsa da uygulama bulmuştur. Toprak bütünlüğü prensibi ve halkların SDR prensibi arasındaki gerilim 1244 (1999) sayılı resolusyon ile uluslararası müzakere yükümlülüğüne ve uluslararası bir yönetimin oluşturulmasına yol açmıştır. Bu prosesin sonucu denetimli bağımsızlık ortaya çıkmıştır.

Kosova örneğinin ne ölçüde genelleştirilebileceği konusunda tereddütler bulunmaktadır. Uluslararası camia Kosova örneğinin emsal teşkil edemeyeceğine sürekli dikkat çekmiştir. Kosova için öngörülen denetimli bağımsızlık statüsü konusunda uluslararası camianın yoğun angajmanı Kosova'nın kendine özgü bir örnek teşkil ettiğinin kabulüne neden olsa da, SDR uyuşmazlıkları çerçevesinde bulunan çözümler ve gelişmeler genellemeye ve emsal oluşturmaya müsaittir. Bu örnekler 1988'den itibaren artma eğilimi göstermektedir. Sömürge ertesi dönemde yeni devletlerin Sezessiona istinaden oluşumu prensip olarak genelleştirilebilecek bir model olma yolundadır. Gelecekte Güvenlik Konseyinin BM anlaşmasının VII.bölümüne istinat eden bir resolusyon olmaksızın da genel Uluslararası Hukuk muvacehesinde SDR konusunda uluslararası bir prosese dahil olan devletlerin ve aktörlerin kendi

aralarında müzakere ettikleri çözümleri kabul etmek durumunda kalacağı beklentisi bulunmaktadır. Uluslararası katkının mutlak olarak BM tarafından sağlanması gerekmeyip, bölgesel bir örgüt tarafından da sağlanması mümkündür. Bu müzakerelerde ele alınan çeşitli devlet modelleri çözüm çeşitlendirmeleri olarak değerlendirilecektir. SDR'in Uluslararası Hukukun değerlerine ilişkin bir prensip olarak, Uluslararası Hukukun değerlere ilişkin diğer prensipleri ile denge içinde olması gerektiğinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Bibliyografya

Christian Tomuschat, *Modern Law of Self-determination*, 1993.

Christian Pippan/Wolfram Karl, *Selbstbestimmung, Sezession und Anerkennung: Völkerrechtliche Aspekte der Unabhängigkeit des Kosovo*, *Europäisches Journal für Minderheitenfragen*, Springer August 2008, Volume 1, Issue 3.

Colin Warbrick-Dominic Mc Goldrick, *Kosova, The Declaration of Independence*, *ICLQ Vol.57* 2008, s.675-690).

Emmanuel Decaux, *La Conférence de Rambouillet: Négociation de la dernière chance ou contrainte illicite*, bkz.: Tomuschat, C (ed.), *Kosovo and the International Community: A Legal Assessment*, Martinus Nijhoff Publishers, The Hague, 2002).

Georg Dahm/Jost Delbrück/Rüdiger Wolfrum, *Völkerrecht* 2001, s.285 vd; Ian Brownlie, *Principles of Public International Law*, 2008.

James Crawford, *The Creation of States in International Law*, 2007, s.96;

Marc Weller, *Settling Self-determination Conflicts: Recent Developments*, *EJIL* 2009, s.112 vd.).

Norris, Pippa. *Driving Democracy: Do Power-Sharing Institutions Work?* New York: Cambridge University Press, 2008. s.235 vd.).

Stefan Macedo/Allen E. Buchanan, *Secession and self-determination*. New York, 2003; Margaret Moore, *National Self-Determination and Secession*, 1998, Oxford Press).

Stefan Talmon, *Kollektive Nichtanerkennung illegaler Staaten*, 2006, s. 219 vd.

Thomas D. Grant, *Defining Statehood: The Montevideo Convention and its Discontents*, *CJTL* 1999.

Volker Röben, *Theorising the Global Legal Order*, Swansea, May 2008.

Kısaltmalar

CJTL	COLUMBIA JOURNAL OF TRANSNATIONAL LAW
EJIL	The European Journal of International Law
ICLQ	International and Comparative Law Quarterly
LNTS	League of Nations Treaty Series